

1925 чылда
үнсөзүлгөтүнгөн

ШЫН

РСФСР-нин Компартиязынын Тыва рескомунун, Тыва АССР-нин Дээди
Совединин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

УЕНИН СУДАЛЫ

ДОКТААМАЛ КОМИССИЯ ХУРАЛЫНГА

Тыва АССР-нин Дээди Совединин Экология
болгаш бойдус ажылаалык талазы-биле доктаа-
мал комиссиянын хуралы болган.

Доктаамал комиссия чутула айттыртып — Тыванын
деңгээринде кубоот зоналарын болгаш аржааннар-
нын экологтуу байдалын дугайын анаа чуталашкан.
Ол талазы-биле дегеренгел дыйнадыгны ССРЭ-нин
Эртемнер академиязынын Сибирь салбырын Тывада
комплекс кылдыр дугайын улуг өртем ажылдакчызы
К. Д. Арачак кылган. Депутаттар анаа хамаарыштыр
санал-онал содунган.

Ол-ла хуралга Тыва АССР-нин Дээди Совединин
Аныяктар херектеринин талазы-биле доктаамал комис-
сиязынын даргазы Тыва АССР-нин улус депутаты И. Ч.
Саал дыйнадыг кылган. Айттыргат чутула. Ол—Тыва
АССР-де Тыва АССР-нин «Аныяктар дугайында» хоой-
лузунун төлөвилелин дугайы. Дыйнадыг кылдыр
соонда, доктаамал комиссиянын кезигинери төлөви-
лини сайгарып чуталашкан болгаш санал-оналдарын
ийрген.

Чуталашкан айттырларга хамаарыштыр доктаа-
ларны Экология болгаш бойдус ажылаалык талазы-
биле доктаамал комиссия хүлээп алган.

Доктаамал комиссиянын хуралын оон даргазы Тыва
АССР-нин улус депутаты Б. С. Нецаев эрттирген.

НЕМЕЖИП ТУРАП

Кымылда № 2 божудула бажыныкта бо чылдын
эвезинде дүңгө чедир 830 ажыг бичин чаш
түртүнгөн. Бо божудула бажыныкта хоорай чур-
такчылардан аныкта, республиканын бүгү булун
бүрүзүндө иелер кээп амыр-менди божуп азыр.

Чүгө дээрге мында божуур иелерге болгаш чаа төртү-
түнгөн чаштарга дерг-херекселерин таарыштыр тур-
гускан. Районнардан колдуунда кадык кошкан иелер
манаа келир. Бичангаш бо эмнелгенин ажылдакчыла-
рына чоңун иделги улуг болбастын аргазы чок.

Ында эмчилер, оон эмчи сестралары, иелер божуудар
үзүндө кол черин ээлээр. Амгы үеде ажылдын ула-
нышын бир янзы бодуруп, не-чаштын кадыкын
камылаары-биле дүн хүн чокка дежурныйлар педиатр-
ларны, акушер-гинекологтары база наркоз эмчилерин
графиктер тургускан. Эмнелде бо эмчилер ажылдар
фин депилер база немешкен. Ол деңгээл бичин чаштын
килограммы-биле кады узунун база торадары. Четпес
төртүтүнгөн чашты өстүрер бир инкубатор олар ажыл-
лап эгелей берген. Чүрүндө кеминг иелерин тодары-
лыштыр аппарат-биле эмчилер база ажылдап турар болу
берген.

БИР ЯНЗЫ АПАРГАН

Өртүмек болгаш дээди өөредилге черлеринче
киреринин шылгалдазын дөжары школа доозук-
чуларга үенин негеден-биле бир янзы апарган.
Кымылда салгы-кооператив училищенин дирек-
тору Г. И. Молодцовдан ол талазы-биле дилер
кымыламыска, даразында медээни берген:

— Училищеге киреринин шылгалдазын ийи чыл бу-
рунгаар-ла өскерткен бис. Ол кындагы лизылыг өскерил-
гелерин Бирээле республиканын херекселерин ниити-
делеринин кадрлар кылдыртып манаа өөренир күзөл-
дигерин боттары шилип чорудар болу берген. Ийде,
ол шилигенин чорударга тускай комиссия олар-биле бе-
сезалажып, ылап-ла өөренип шылаар шинөөлини бүгү
талады өөренип көөрү. Шык мынчаар шилилге-биле бо
хүнүндө колтон оолдар, кыстар-биле училищеге өөр-
енип киреринин бесезаан чорударымыска, шынал-ла, бу-
гунун мергелин шын шилип кирип турар бе азы чок
бе дээрин илден болуп турар.

— Бо талазы-биле райондарга чүгөр ажылдыг кадр-
лар кылдыр бар ирги бе?

— Ийе, бар. Тес-Хем райпозуну баштаар черинин
даргазынын кадрлар талазы-биле орадакчызы З. М.-Х.
Майдырдын ажылын манаа дегерелескен. Олар бот-
тарынын кадрларын шилип чорударга, баштай көдөз
суурларга, оон район төвүгө баш бурунгаар чаралдар
ажылдаптар. Оон соонда училищеге өөренирин күзөөн-
биле бесезаан тускай комиссия кезигинери чорудар.
Бо чылын база ол-ла аргазын ажылааннар.

— Ол-ла райондан бо чылын чеже кижини шилилге-биле
кедди? Нинтизи-биле бо өөредилге чылында чеже сур-
гууд хүлээп алырмы?

— Бо херекелчилер ниитилелин кадрлар кылдыр
бо чылын 7 кижини чорутту. Оларны ийини салдыжы, еске
ийини повар, а артын жүж—хлеб болгаш кондитер кы-
лыгылар бугуур мергелдиг болулар. Нинтизи-биле
училищеге өөредилге-биле салдыжыга—60, поварга—25
база хлеб болгаш кондитер кылыгылар бугуур—25
оолдар, кыстар хүлээп алдынар.

Сигиринмаа ЧООДУ
беседалашкан.

ЧААРТЫНГАН ЭВИЛЕЛ КАНДЫГ БОЛУРУЛ?

Эвилел керээзинин төлөвилелин ажылдап кылыр
ажыл доозулган. Ново-Огарьго бооп эрткен ху-
ралдын кандыг аныдыг түнелдерин болгашын
дугайын ук хуралга республиканын өмүзөндө
киржип чораз Тыва АССР-нин Дээди Совединин
Даргазы Ч. Д. Б. Ондарын эрткен пятницада рес-
публиканын парламентага чуталашкан болгаш
лап бергенин бистин дыйнадыг

Ч. Д. Б. Ондар хуралдын кандыг аныдыг бооп эрт-
кеннин болгаш ооң түнелдеринин дугайында то-
даргай тайылбырын кылган. Оон чуталашкан болза:

— Совет Эвилелин эвилелдешкен болгаш авто-
номунг республикаларын эвилел керээзинин төлөвилелин дугайында айттыртып дө-
дүк чуталашкан. Бо удаа-
да делегациялары уау-
тукулар — республика-
нын дээди күрүнө арге-
чагызын уау-тукузу
ажылдакчылар чыгган.
Хурал июль 23-те дүш
соонда эгелзип, даразында
хүнүн эрткенде 2 шакта
доозулган. Чапарлашкын
үзүндө беэни тус-тус өө-
дүктөр ол-бо айттыртып
кандыг аныдыг кылдыр
дугуруп чуталашкын
сүмелжип турган. Бистер
Россиянын төлөөлзюн кижилер
чутуаны боттарынын
аравыска кылып турган оис.

Ужуржышкын болган
санымда байдалын черле
ниитизин-биле кижип тур-
арын эскерип көрдүм. Еске
республикалардан келген
кижилерин саналы база
ыныг болду. Бо удаада
республиканын төлөөлзю-
лери сүмелжип чуталаш-
кан, оларга Армениянын
уау-тукузу Тер-Петросян
нын каттыгып келгени
чуртта ниити байдалын
чуртто экинип оранын хе-
речилзип. Ол болгаш еске-
да чамлык республикалар-
нын делегациялары моон

лиг апаар. Ынчаарга
РСФСР-де чурттап турар
бүгү улустар деп өргелг
бооп, шуптузу бадылаар өр-
гелг апаар болза, автоном-
нуг республикалар чок
Украина, Казахстан дээр
ышкы эвилелдешкен рес-
публикалар чуталашкын
үнгүт апаар. Бо чарын ай-
тыртып болур-чогуур-биле
шунтирлеп алырны
Даргазы Анатолий Иванович
Лукиянов боттук саналы
киргенин демделээр апаар.
Россия болгаш оон-даа еске
хөй автономнуг тургузул-
дарлыг республикалар ук
тургузулганын өмүзө-
ндин чаргыс үнгүт болу-
р, ынчаарга автономнуг рес-
публикаларын Республикалар
Совединде (Националдар
Совединде) депутаттарын
ниити санын хевээр артты-
рар. Ынчап кээрге ол на-
ционал тургузулдар ботта-
рынын депутаттарын да-
чыштыр бүгү айттырлар-
нын деп эргелг шунтирле-
жир болгаш Эвилелде деп
эрге-биле бактаар эргези
хандыгыртып болу бээр.
Бо бүгүн барымдаалар
алдыр, Эвилелин тургу-
зулдары бүгү республика-
лар болу деп дүрүм өзүгээр
санаттыр бээр. Бо саналы
сүмелжип көрөлзүп, оон
ол чуталашкан. Саналы бүгү
талады сайгарып чуталаш-
кын. Оон түнелдинде
Эвилелин тургузулдары
ССРЭ-де амгы үеде туруп
турар бүгү республикалар
болу деп түнел хүлээп
алдынар.

Ийне. Ундуржышкын
базе бир кол черин ээл-
ээр. Моон мурунда турган
практикадан алырга, капыс,
бир республика, край азы
область, таяк кылдыр Тыва-
ны-даа алырга, Эвилел
бюджетинче, Федерация
бюджетинче чеже хире хем-

темизия улам шакычты-
кын, ам барык-ла 1450 то-
на, ам сараттап дооскан.
Нинтизи-биле 15930 тона
сигез салыр бис. Ону бо-
ванымдан оу дилээр дээр
биз-бээр черлер кезип эс-
кээр болза, мынча уау-
туку кижилерге дык мынчыл
аларын ам безин билип,
угаап отур мен. Ындыг ки-
жилерге кандыг уау-туку
лар дээр боор. Мал кемин-
гиле белеткеп колду дык
шуудай берил. Баштай кы-
лыр уау-туку ажылдык то-
даралып көрел: районун
интилер 14070 тона сигез
белеткээр. Моон черле амыр
күзүлгөп азыр дээр ажыл-
даар. Бүгү күшүнү олте
мөөнээр апаар бис.

Сенаж салыр планымыс —
2900 тона. Ам оу 120 то-
на чедир белеткей берил-
дээр. Планада көрүзүнгендер
ыракта ажырып, оу күзүс-
диринин хемчээлин 4000 то-
на чедирин хөрүп турар
бис. А районун ажыл-агыл-
дары сигез белеткээринин

А К Ш - Т Ы Н ПРЕЗИДЕНТИЗИ КЕЛГЕН

Июль 30-де Кремльдин
Георгий аалыга АКШ-тын
Президентинин уау-тукунун
эзулазы болган. Дж. Бушту
болгаш оон кадыгын ССРЭ-
нин Президентинин кадыг-
биле уткуп, чылыг өсүгү
байыр чедирген. Күрүнө
баштырны кыска чуталаш-
кан.

Оон соонда Кремльдин
Улут ораузуна Ектеринин
залында ССРЭ-биле АКШ-
тын президенттеринин чүгө-
ле мезгэ беселазы эгелзип.
Оларын кичээлгенин тө-
вүндө совет-америк харыл-
зааларын айттырлар.
Мөөнү-биле кирип турар,
боо-чепсетки копюлдоо-
ларын айттырлар оларын
иштинде кол черин эөлөп
турар деп, СЭТА-нын кор-
респонденттеринге дыкта-
нган.

Ол-ла үеде ССРЭ-нин
ДХМ бажыныкта совет-
америк харылааларын моон
сонгаар улам хөгжүдеринин
айтырларынга хамаарып
беш документте ат салды-
нган. Оларын аразында
раазында документтер ки-
рип турар: аварияларын,
бойдус халаптарын беш удуу
болдурбазынын база олар-
нын уржуктарын уау-туку-
таласы-биле кады ажыл-
дакылтага хамаарыш-
тыр ССРЭ-нин чораз-
гаш АКШ-тын чораз-
тарын аразында оон-
чыншкын дугайында мемо-
рандум, экономика таласы-
биле техниктиг база кон-
султациялар дугайында
протокол, хамаарыш уу-
чулунун анык чок чоруту-
ну талазы-биле бичилге
болгаш кады ажылдакылга
дугайында меморандум, не-
длинда хамаарып чүгү-
дери дарып бээринин база
оон-биле холбашкан дээр-
ламчы дугайында дугурук-
га, чурттаар оран-сава ту-
дунга база экономиктиг
хөгжүлгө кады ажыл-
дакылга талазы-биле ССРЭ-
нин Тудут болгаш инвести-
циялар талазы-биле күрүнө
комитети биле АКШ-тын
оран-сава туудунун болгаш
хоорай сайзыралынын ми-
нистерствозунун аразында
бичилге дугайында мемо-
рандум.

СЭКП ТК-ГА УЖУРАЖЫШКЫН

ССРЭ-нин Чесектиг Күш-
теринин хевирлеринде, ок-
руттарында, шериглерин
теринде болгаш флотта,
рында, ССРЭ-нин КАК-тын
кызыгаар шериглеринде ба-
за ССРЭ-нин ИХМ-нин иш-
тинин шериглерин СЭКП
организацияларынын партия
комитеттеринин секретарь-
лары-биле СЭКП ТК-
нын Политбюро кезигүү,
секретары А. С. Даскохо-
вун ужуражышкыны июль
30-де болган. СЭКП ТК-нын

(СЭТА).

Ниитинин малынга — быжыг чем-суур КҮҮСЕДИР, КУРПАПАЛЫР

Келир кышка уткуштур мал кемин четчирин-биле
курпап ол болурун аргазы амгы үеде респу-
бликанын кайы-даа колхоз, совхозтарга бар болу
берген. Оут-сигенин үнгени еске, ынчангаш оу
кыска хуусаада, бедик темп-биле чорудуп тургаш,
кезип, сараттап ол болу. Бо чутула ажыл ба-
рыын-Хемчик районун ажыл-агылдарында база-
ла түлүктөй берген. Район деңгээлинге чокку
чыгдарда мындай чаагы сизин үмүзөни, оон
курлавыры кайы-даа ажыл-агылда четчирин-биле
барын АУК-түн кол агроном О. О. Ооркач чуталаш-
лап олтурган чүе. Оттук-оол Отур-ооловч оон
улаштыр районда байдалды мынчаар тайылбыр-
лады:

— А меле сизинин беэни
ап көөр болза, магадыг чүе
боор: курдак кезип турар.
Кышкы күндөрдө мал кемин
чечирин-биле белеткеп ал-
ганын оу дилээр дээр
биз-бээр черлер кезип эс-
кээр болза, мынча уау-
туку кижилерге дык мынчыл
аларын ам безин билип,
угаап отур мен. Ындыг ки-
жилерге кандыг уау-туку
лар дээр боор. Мал кемин-
гиле белеткеп колду дык
шуудай берил. Баштай кы-
лыр уау-туку ажылдык то-
даралып көрел: районун
интилер 14070 тона сигез
белеткээр. Моон черле амыр
күзүлгөп азыр дээр ажыл-
даар. Бүгү күшүнү олте
мөөнээр апаар бис.

Сенаж салыр планымыс —
2900 тона. Ам оу 120 то-
на чедир белеткей берил-
дээр. Планада көрүзүнгендер
ыракта ажырып, оу күзүс-
диринин хемчээлин 4000 то-
на чедирин хөрүп турар
бис. А районун ажыл-агыл-
дары сигез белеткээринин

темизия улам шакычты-
кын, ам барык-ла 1450 то-
на, ам сараттап дооскан.
Нинтизи-биле 15930 тона
сигез салыр бис. Ону бо-
ванымдан оу дилээр дээр
биз-бээр черлер кезип эс-
кээр болза, мынча уау-
туку кижилерге дык мынчыл
аларын ам безин билип,
угаап отур мен. Ындыг ки-
жилерге кандыг уау-туку
лар дээр боор. Мал кемин-
гиле белеткеп колду дык
шуудай берил. Баштай кы-
лыр уау-туку ажылдык то-
даралып көрел: районун
интилер 14070 тона сигез
белеткээр. Моон черле амыр
күзүлгөп азыр дээр ажыл-
даар. Бүгү күшүнү олте
мөөнээр апаар бис.

Сенаж салыр планымыс —
2900 тона. Ам оу 120 то-
на чедир белеткей берил-
дээр. Планада көрүзүнгендер
ыракта ажырып, оу күзүс-
диринин хемчээлин 4000 то-
на чедирин хөрүп турар
бис. А районун ажыл-агыл-
дары сигез белеткээринин

— Чамлык ажыл-агыл-
лар мындай багай практика
турган билер бис. Бо чы-
лын оон үнүп, хол-биле
кылыр ажылга хөй кижини

райнын айгы-агы булунырында тургускан хыналда
постулары нормалан бичи-ле хажылышкыны дораан
өскерип каар. Каттыжышкын ам анаа турушкундан
карылганы эгилер, еске республикаларда харылажып
турган бугуур-төдөлери-биле кады ажылдакылганын кат-
тап эгелээр дээр ажылдап турар.

Областтар бир кескү журтталып. Ю. Курту 25 катап
кымчылаар деп шунтирлеп Забайкальенин казан шерин.
ни атаманыр чөвүлде үндүргөн. Ындыг дошук
шунтирлеп үндүргенин чылдаганы казан шерин
төгүзүпү база ол шимчөөшкын каттап тургузарыг
талазы-биле солунчунун болгаш амгы атаманын
бодаларынын айгы болуп турары.

Херөөжөн улус беш мул бурунгаар кандыг каста-
галалар эдилеп турганы? Ук черин археологтарынын
тыпкан чүддери анаа харынын берип турар. Онега
халдын кымдында бурунгу тургалдан янтардан кылган
каастагалар тыгылган. Оларын эне чары болгаш
онзагайы 64 дээрбентиг мөзгөтө эрге бөлгөн.

(СОТА).

Биз-Хем районун ажыл-
агылдары бир хүндө-ле орту-
миза-биле 400-420 тона си-
генин белеткеп ол турарлар.
Ынчангаш биз-хемчилер
ниитинин малынга 5000
ажыг тона сигенин белет-
кеп, планын оонадзын 40

ТАРАА, ҮНҮШТЕР ҮРЕЗИННЕРИН САТКАНЫ ДЭЭШ

РСФСР-нин Министрлер
Чөвүлелин доктаалыг эзу-
гар республиканын колхоз,
совхозтарынын, еске-даа кө-
дөз ажыл-агыл бугурул-
деринын тарзын, үнүштер
үрезиинерин ашы-чем үндү-
рүлгөн ажы, оон-биле ка-
ды ашы-чем үндүрүп чок
таракын, фермер болгаш
оон-даа еске ажыл-агыл-
ларын уау-туку саздыжышкын
байдалдарына сазарын ор-
ганизастаар сорулга-биле
чик автономиялар, соодук-
чулар, хел чуур, дээрлар
машиналар, телевизорлар
тускайлаттын ундүрүп-
ген.

Тараа, үнүштер үрези-
нерин сазарынын таяк-
номаларын доктааткан: 1
автомобиль — ашы-чем
үндүрүлгөн ажы 200 тона,
соодукчулар, хел чуур, дээр-
лар машиналар, телевизор-
лар — ашы-чем үндүрүлгөн
ажы 10 тона.

Ынчангаш чер-черлерде
эрге-чагырга органымыс та-
разын, үнүштер үрезиинерин
сазарын бо чаа байдалдарга
сазарын организастаарын
эргежок чутулзун ук док-
таалда айткан.

Төрөөн чуртувуста

Новосибирск метрополиинин сески станциязы чок-
та чаа ажылдагы кирген. Хоорайын солагы эри-биле
топ районнар аразында харылаа ам экижир, ында
улут үлөтүр бугурулгелери хей.

Тудут материалдары база техника-биле хандырылга
үрүчүк үстүп келгенинде станцияны барык бүдүн чартык
чыл орайдагы дужаган. Тудутчулар кылып
ажылдап турган-даа болза, чогуур шынар база чедип
алдыннаан.

«Аэот» Каттыжышкынын химиктеринге «Краина»
деп югослав фирма улут дузаны коргускан, хоорайга
бажын тудар комбинатты тудуп берген. Ол чылдын-на
200-250 квартираны кылыр. Олар кесектерден аажок
бедик бажыны-даа, чамгы кат коттеджин-даа тудуп

«Аэот» Каттыжышкынын химиктеринге «Краина»
деп югослав фирма улут дузаны коргускан, хоорайга
бажын тудар комбинатты тудуп берген. Ол чылдын-на
200-250 квартираны кылыр. Олар кесектерден аажок
бедик бажыны-даа, чамгы кат коттеджин-даа тудуп

ТЫВАНЬҢ ПРОФЭВИЛЕДЕРИ

№ 7 (15). ИЮЛЬ. 1991 Ч.

АЛБАН КОМАНДИРОВКАЗЫН ТӨЛЭЭРИНИҢ ДУГАЙЫНДА

ТЫВА АССР-НИН ПРЕЗИДУМУНУН ДЭЭДИ СОВЕДИНИН ДОКТААЛЫ

1991 чылдын июль 18. № 233. Кызыл хоорай.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалы бола:

1. РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлели 1991 чылдын май 30-де үндүргени № 548-р айттышкыны-биле бүдүрүлгелерин, организацияларын болгаш албан черлерин ажалдакчыларга (командировкалар-биле) командировкалар черинге чедир болгаш дээр кээриниң орук чарыгаларында (аңгала) холбошкан немелде чарыгаларына дараазында көзүңгүлөргө (командировкага турган хүн бүрүт дээр) орун эгизип бээр кылдыр тургускан:

1. Москва, Ленинград, Киев, Минск, Ташкент, Ама-Ата, Тбилиси, Баку, Вильнюс, Кишинев, Рига, Бишкек, Душанбе, Ереван, Ашхабад, Ташкент хоорайларга — 25 рубль.

2. Ёске хоорайларга болгаш тургакчылар пунктуларга — 20 рубль.

Айттыгач чарыгалар:

ДЕМНИГ КАДЫ АЖЫЛДАЖЫЛГА ХЕРЕК

Чонун эрге-ажынын болгаш соңуургалдарын камтаар талазы-биле эвээш аяк ажалдарын чурттуу профэвилелер чорудуп турары билдиргир. Ол талазы-биле дык хей чүдүлгелерин солун, сеткүүдөрдө, радио, телевидение-даа доктаамап парлап, чырыдып турар. А чурттуу профэвилелерин удуруткучулар болгаш өске-даа харысалгалыг ажалдакчылар чон-биле доктаамап ужуражылгаларын эрттирер, амгы үеде профэвилел амдыралынын үеи келген айтырылгалары, оларын сорулгалын чоңга тайылбырлап берип, оларны амдыралга боттандырар талазы-биле калдыг ажалдарын кылып чорутса чутулганын дугайын чоңга тайылбырлап, боттарынын арга-сүмезин чутаалап, профэвилел кижигинеринин санааларын өөренип көрүп турары база-ла чар чүдүлгелерин бирээни апарган.

Россияны Хамаарышпас профэвилелдер федерациязын удуруткучулар чурттуу аяны-бүрү регионнарында ужуражылгаларын эрттирер, профэвилелдерин амгы үеде чорудуп турар ажалдары-биле оларны таныштырып-бышаан, амгы тургустунуп келген байдалдарга Россиянын профэвилелдеринин ажал-чорудулганын дугайын додунуң кижигинерин таныштырып турарлар.

Россияны Хамаарышпас профэвилелдер федерациязын дараазы И. Е. Ключков баштаан бөлүк удуруткучулар Чон Сибирь девискээринин профэвилел активи-биле ужуражып, чөвүлел хуралды эрттиргилерин парлап калдыктан. Ындыг хевирин баштайт хуралы июль 16-да Хакасиянын төвү Абакан хоорайга болуп эркен. Абаа Хакасиянын болгаш Тыва АССР-ниң профэвилел ажалдакчылары кирип, боттарынын мурунда турар сорулгаларын чутаалажып, моон сонгаар канчаар ажалдарын дугайында санааларын солундап берип.

Профэвилел ажалдакчыларын мурунуга И. Е. Ключков чөвүлелде Россияны Хамаарышпас профэвилелдер федерациязын мурунда турар сорулгаларга доктап, Чон Сибирь девискээринин профэвилелдеринин ажалдакчылары-биле ужуражып чутаалажып, ажалдакчыларга херек дээрин билдирер, ажалдакчыларга херек дээрин билдирер, ажалдакчыларга херек дээрин билдирер.

Чон Сибирь девискээринин июль 16-да Хакасиянын төвү Абакан хоорайга эрттирген. Абаа Хакасиянын болгаш Тыва АССР-ниң профэвилел ажалдакчылары кирип, боттарынын мурунда турар сорулгаларын чутаалажып, моон сонгаар канчаар ажалдарын дугайында санааларын солундап берип.

Профэвилелдер федерациязын мурунуга И. Е. Ключков чөвүлелде Россияны Хамаарышпас профэвилелдер федерациязын мурунда турар сорулгаларга доктап, Чон Сибирь девискээринин профэвилелдеринин ажалдакчылары-биле ужуражып чутаалажып, ажалдакчыларга херек дээрин билдирер, ажалдакчыларга херек дээрин билдирер, ажалдакчыларга херек дээрин билдирер.

4-кү разрядтын механизатору хүнде 6 рубль ажалдап ал турар азы өскөр чутаалаарга—350 грамм колбаса ажалдап ал турар ышкыжы! Ылангыч ертерер улат. Илангыч соонда, чонун биске бүзүрел өкүп турар апарганын эскерип тур боор силер, ылангыч урулар хептеринге ертерер ескен соонда.

А. ХИЛКО, «Абакан хамааты туду» тресте профком даргазы:

— Профэвилелдерин талазында эвээш аяк ажалдар кылдынып турары шын. Ынчалда-даа черде чамдык айтырылгалары ам-даа эде көөрү чутула деп боттап турар мен. Ылангыч социал камгалады ажалдакчылар дугайында айтырып шын тургустунуп турар деп билер мен. Од ажаа чогуур эзелерин турар ужурут. Болла-даа көрүлгө чыгыпталыг баазаларында, санаторийлеринде-даа хөгжүлгө берелээ-дир-акшаа, кезип алгаш баар-дыр силер. РХПФ биле АУК ажалдакчыларын профэвилел ТК-зы аразында мартыгып-ла чыгар-дыр силер. Ону черле каян сокоткаш, антиг-деминг ажалдакчылар силер? Чангыс бажында чуртап турар хевиринде, айтырыгы чогулгалары шийтирлеп шыдавын турары-нарын кижжи кайгаар-дыр.

—Эвилел керээниң дугайын кайы хире үр чутаалажып келдиби, а профэвилелдериниң иди үн дыналыштыр. Кандыг нийтиле тургустунуп чуртка чурттап бис— ол безин билдирмес болуп атып турар-дыр. Салгыла-жышкын, хостуг ертерер, ажал чок чорук. А оон дугайында профэвилелдериниң шынчы, ажал-херечи үн кайы? Черле бо бүгү чүдүлгелерин дугайында толарай чүве чок түр-деп. Тен рул эргележип профком даргазы эш МОСКВИТИН бодунуң санаалыг чутаалап.

Ч. С. МОНГУШ, профэвилелдерин Тыва республика чөвүлелиниң даргазынын оракачы:

— Найыралчы харылааларыг ийи кожаларын ажалыг, амдырал-чуртталганы бот-боттарыга ередилгил болуп чутаамак. Ынчалда-даа Тыва биле Хакасияны амдыралын денеп көрүп олтура, бүгү аки чүдүлгелерин эскерип, оон-биле черелештирер мактангыр хире чүдүлгелерин база эвээш түр дээрин көрдүм. Бистин республикада тургустунуп турар хандырылга берелээ-жышкын— чигир, эйт, үс, сүт мында база-ла чедип-пейн турар чүве-дир. Амдырал хандырылганын ол айтырылгалары ам политика айтырыгачы шийчиг берген.

Бо чылдын февраль айда Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели биле Профэвилелдериниң Тыва республика чөвүлели аразында дугуржылгалар чарга болгаш чоңуңа экономиктиг болгаш социал эрге-ажыктарын канчаар камгалап турарыныг ханажып турар апарган бис. Ону бис улат чедиптир деп санап турар бис. Чамдык айтырылгалар бисте база белен эвес шийтирелеттин турарын майна чутаалажып бот-боттарыга ханажып турар ажалдакчылар-биле салган негелделери үш-ле хүн эртенде шийтирелеттинге оларга стипендияны немел берген. Курорттар хөгжүлгөсүн тус чериниң бюджетинден акша үндүрер турган болгай. А «Уш-Белдир» курортта 500 мүн рубль ертерик пансионатын түс чериниң бюджетинден акша үндүрер, өмчилер, башкылар, культура ажалдакчылары ажаа дыйдыр кылдыр сатып берген.

РХПФ-ниң ажалдары-биле-даа таныш, оон удуруткучулары-биле-даа хуу харылаалыг бис, чогуур детким-чени, дузаны оон ал турар бис. Россияны Хамаарышпас профэвилелдер федерациязын дараазы мында чедип көзүңгүлөргө, хурал эрттирер, бистин-биле чутаалажып турары база чар чүдүлгө. Оон-биле черелештир, Игорь Евгеньевич бистин Тывага 400 км чоңушпап келгенин база үнелеп, дараазында бистинге аалдап келир боор дээр-зинге база илеп турар бис.

Социал камгалап бюджетин профэвилелдерден алып деп турарын мен шын эвес деп санап турар мен. Ол ышкыш профэвилел бюджетинден 65 хуузан эге организациаларга артырар дээн пленумун шийтирер эде көөрү чутула деп санаар мен.

— Бо хуралга мындыг чүдүлгелер чутаалаары-биле бистин сохотуң ажалчыларын мен чоруткан чүве— деп, Ширевек сохотуң профком даргазы ПЕЧЕНКИНА чутаазын эгелди. — Чангыс деминг ажалдаар деп чутаала-ла турар бис, а херек кырында чүу эскерленип, ычма? Эрги хевир-дир, ажалчыларын азырп турары хей-дир. А ол хевиринде— курорттарга, санаторийлерге эң эвээш пүтканын сохот ажалчыларынга берип турар-дыр: 15 хуу. Ажалчылар сөс кырында хей чүдүлгө дынаарында хончу калган.

Забастовка чарлап ажаа чутаалаары—бир литр сүтүн бот-үзүн бир шил галтыг сугунуңдан чавыт-ыр! Чавыттын чедир кылбайн турар ажалдары хей-дир, оон чон чутаалап турар-дыр, ычмаганш оон чавыттын удуруткучуларыга дамчыдып чедип көрүр.

А. М. ДАНКОВИЧ, Хакасияны профэвилелдеринин область федерациязын даргазы:

— И. Е. Ключков дарганын келгенин аңгылап алгаш, четпес чүдүлгелерин чутаалап-ла түр бис. Ол хары-лына мынаа. Ынчалда-даа ол айтырылгалары боттарыны шийтирлээр ужурут болгай бис.

Россияга профэвилел төвү турбаан, ам тургустунга-дыр. Бо бүгү берге айтырлалар мында чүе тургустунуп турар деп болаар силер? Чүе дээрге экономикага кризис эгелзээр, профэвилелдерге шоллап эгелээр боор чүве, оон төгү бадтыкп көргүскөн. Оон кол сорулгалар— чоңуң деткип турар профэвилелдерин эргезин кызыгалары. Ол айтырылгалар ам тургустунуп турар бо-ла болгай.

Социал камгалады бюджетин канчаар ажалдарын шийтирлеп кал турала-ла, оон катал көдүрүп турган херек чүу чүе? Моон мурунда турган ышкыш, ол акшаа канчаар чарыгаларын кым-даа камгалайын турар болгай. Ынчанга ол айтырыгы кедирер сокотканы дээр боор, хүндүлүг агро-деттир ажалдакчылар.

Россияны Хамаарышпас профэвилелдер федерациязын даргазы Игорь Евгеньевич Ключков чөвүлел хуралды киржикчилерин хей саныг айтырылгалары база харылаан.

Маадыр-оол КАЛЧАН. Профэвилелдерин парлап төвүн удуруткучу.

ДЫШТАНЫЛГА БААЗАЗЫНДА

Чайнын маталыг чыгыг, аяк хүнеринде дыштанып, калдыкшын быжыгалар алып соруга-биле хей-хей кижиер аяны-бүрү курорттарга, санаторийлерге, дыштанылга баазаларыг болгаш аргачанарга чоруп турарлар. Ам, шынап-ла, дыштанылганын үеи-ле болгай. Кижжи бүрүзүне курорттарга бээр пүткөч чедип-пейн билдирер, ычмаганш-даа чүдө курорттар эвес, а аргачанар, дыштанылга баазалары база манат турар болгай. Калдыкшын быжыгалар, мага хандыр дыштанып ал болуп черлерин бирээни — адырал аразынын Дус-Хаяла дыштанылга баазаны дээрин билбес кижжи ховар. Чооку хүнеринде бирээниде орук аабы-биле өрлүп чыдап, ажаа кире дүлүң ол ажалдыг нила хылап турар чамдык өшөр-биле ужуражып, чоңуң дыштанылганын чогулгалыг организастар талазы-биле калдыг ажалдар чоруттунуп турарын айттыган мен.

П. И. ЛОПАТИН, «Тыва коммунисттер» бүдүрүлгенин панапонадынын комеданты:

— Чайны маанаа дыштанып, эрттирер маталыг-ла. Изги хүнерде маанаа хүнге эгелештир даяктып, халге кирери тергенин-не дыштанылга болуп ийи. Бистин бүдүрүлгенин пүткөч-биле маанаа 30 ажит кижжи дыштанып бардыр. 30 ажит рубль төдөп маан, 12 хонук иштинде маанаа дыштанып адыр, пансионатыны аргачанар, ойнаар чүдүлгө-даа бар-дыр. Дыштанып көздө-даа, чоруп-даа турар кижжи-биле чутаалажыг, ажаа хонудал чок болуп-турар, ычмаганш канчаар? — алыг таарымчалыг дыштанып болуп чер-дир бо. Ынчалда-даа үшүк сезон чача-ла эгелеш чорда, чем хайылырлар пекчада чөм-лишкенин болганда, ол ышкыш Бай-Хаактыг хлев заводунун багыт шынарлыг хлев чорутканында дыштанып калдыкшын биле столовая ажалдакчыларын аразында маргылдажып айтырып тургустунуп турган. Ам ол айтырып үеи шийтирелеттинге дээрзинге бүзүрүр апар бис.

Ол дыштанылга баазаларын азыр ажалдакчыларын пансионаттары бар. Ында республиканын колдууна-ла Улуг-Хем районунда келгенер хей дыштанып турар болду. Олар база-ла багыт эвес дыштанып, калдыкшын быжыгалар алып турарлар. Чача-ла эгелеш чорда, чем хайылырлар пекчада чөм-лишкенин болганда, ол ышкыш Бай-Хаактыг хлев заводунун багыт шынарлыг хлев чорутканында дыштанып калдыкшын биле столовая ажалдакчыларын аразында маргылдажып айтырып тургустунуп турган. Ам ол айтырып үеи шийтирелеттинге дээрзинге бүзүрүр апар бис.

Н. А. КАДАЧЕВА, дыш-
Маадыр-оол КАЛЧАН.

— Бо ужуражылганы мында организастар эрттирер турары дээр турарын силер бүтүдө илердик-сеп тур мен. Ылангыч белен эвес орукту эртп чораша, Тыванын делегацияны мында кирип келгени менээ черле өөрүңчү-дир, оларга байыр чедирип тур мен. Амдырал хүн бүрдө эскерип, чача-чаа чүдүлгө немел-жип турар болгай. Ынчанга бо бүгү чүдүлгө бистин ужуражылгалары ажаа турар-дыр дээрин билеп турар боор силер. Бо чөвүлел хуралга бис чыгып келеш, үеи бистин мурунувса тургускан белен эвес айтырылгаларын шийтирлеп чутаалажып, ол талазы-биле санааларыныг солчур апар бис. Оон-биле черелештир боттарыныг моон сонгаар канчаар ажалдары-биле чутаалажып бис. Маанаа кол-ла чүдүлгө-деминг калды ажалдакчылар херек дээрин билеп турар боор силер. Бо хушунера Чон Сибирь девискээринин профэвилел ажалдакчылары-биле ужуражып чоруп турар бис. Хакасияга болган бо хурал соонда мынд хуралды Краснорскте эрттирер бис. Абаа Красноярск крайын, Иркутск, Чита областтарын, Бурят АССР-ниң профэвилел ажалдакчылары кирип чүе. Ынчангыш силерни ажал-херечи чутаажа чалап тур мен—деп, Игорь Евгеньевич Ключков чутаазынын эгелдиздеп.

Чөвүлел хуралга киржикчи-биле келеш, Хакасияны үлүстүр, бүдүрүлгелерин база чоругалажып, бүдүрүлгелерин хевирин берип, ында ажалдап турарлар-биле чутаалажып, танышканын хуралдын киржикчилеринге ол дыштанып.

Бүгүңү кол айтырып—моон сонгаар амдырал-чуртталганын айттырып-дыр—деп, И. Е. Ключков чутаала. Ылангыч ол айтырыг үрүмкөтөп садар бараанар, та ертериктин улгатканыга болгаш шалымыг колдууна-ла чогуур демелге чедир еспейн турарына хамааржыр болгай. Бо байдалда профэвилелдер чүу кылдып ужуруттул ычма? Бис боттарыныг хамаарышпас профэвилелдер кылдыр алган алган болгай бис. Ынчанга кымдан-даа хамаарылга чокка дык хей ажалдарын чорудуп турар бис, оон биле кижжи ховар. Бо берге үеи чыгып чорудуп турар ажалдары-биле-ла хей: чоңуң шалымын естүрер даша-ла эвээш эвес ажалдарын кылып чорудуп турар бис, ол ышкыш шөлээ хүнерин уадыр талазы-биле-даа эвээш эвес ажалдар кылдынган: 1992 чылдын январь 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис. Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис. Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис. Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис. Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис. Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

Чөвүлел хуралга киржикчи-биле келеш, Хакасияны үлүстүр, бүдүрүлгелерин база чоругалажып, бүдүрүлгелерин хевирин берип, ында ажалдап турарлар-биле чутаалажып, танышканын хуралдын киржикчилеринге ол дыштанып.

Бүгүңү кол айтырып—моон сонгаар амдырал-чуртталганын айттырып-дыр—деп, И. Е. Ключков чутаала. Ылангыч ол айтырыг үрүмкөтөп садар бараанар, та ертериктин улгатканыга болгаш шалымыг колдууна-ла чогуур демелге чедир еспейн турарына хамааржыр болгай. Бо байдалда профэвилелдер чүу кылдып ужуруттул ычма? Бис боттарыныг хамаарышпас профэвилелдер кылдыр алган алган болгай бис. Ынчанга кымдан-даа хамаарылга чокка дык хей ажалдарын чорудуп турар бис, оон биле кижжи ховар. Бо берге үеи чыгып чорудуп турар ажалдары-биле-ла хей: чоңуң шалымын естүрер даша-ла эвээш эвес ажалдарын кылып чорудуп турар бис, ол ышкыш шөлээ хүнерин уадыр талазы-биле-даа эвээш эвес ажалдар кылдынган: 1992 чылдын январь 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис. Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис. Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис. Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис. Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис. Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис. Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис. Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис. Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис. Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис. Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис. Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис. Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис. Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис. Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

ажаа хонудал чок болуп-турар, ычмаганш канчаар? — алыг таарымчалыг дыштанып болуп чер-дир бо. Ынчалда-даа үшүк сезон чача-ла эгелеш чорда, чем хайылырлар пекчада чөм-лишкенин болганда, ол ышкыш Бай-Хаактыг хлев заводунун багыт шынарлыг хлев чорутканында дыштанып калдыкшын биле столовая ажалдакчыларын аразында маргылдажып айтырып тургустунуп турган. Ам ол айтырып үеи шийтирелеттинге дээрзинге бүзүрүр апар бис.

Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис. Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис. Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис. Оон РСФСР-ниң Хоойлугу бо чылдын апрель 1-ден эгелеш айдан 185 рубльден эвээш эвес болуп чедип алган бис.

ЧАМДЫК САННАР
КУДУЛАЗА-ДАА...

И: авторну көдүрүп турар
га чүүдүд болбай аңа. Ы
ририкч чүүдөр баяз бар
ишайыны ажал телевизорин
га бистия солуга («Шыл»,
ири эвези беш) Тыва Агую
мыры олакчымы М. Ч
кылып тайыбырпал, би
ны, ажал телевири ал-даа э
көдүрүп кэп турар айтыр
ири Дээди Соведини сөөлү
эзиге баяз хааныз-биле ч
тгай. Айтыры оон-биле э
ла деп билги аар болза, шы
анын чазал ол бүгүм эж б
жылдарын чөрүлүп турар. Ч
шмитирлетиңеринге мал
лакшиа идеген тур.

Ирина ШОГ
Госпубликация ИХ
өртке удуу болгаш
онданган камгалал
ынык инспектору.

тарын аскаланган арта-
нуу чоюн орту болуп
болган ам-даа ыңыл
барымдалааша, ол ар-
база тураксаал түрү
монгекиттингнн деме
гүрү кире.

Аалаң дургунарнын
ам-даа чир чоңуу
шыверлерини эки
мынган тураксаалы
бынана мен. А чогу-
милелдиги күрүе жү-
лүгн төгү тураксаалы
база кылза кандыты-
лан дургунарга уду-
гуу холгаарлашымын
чылда аскалган хол-
кындай артык төгү
дузалыг деп билип
түзүл.

Виктор САГАН

рары-биле алырга, Пр
тиханын үндэсн
чыларынг, көр
чорут, өсүкүдөр дө
күз мында билдини
ол. РСФСР-нин Ко
дирмуһун 74 чулуун
«национал өскөлз
болташ «жэитен чо
өсүкүдириче утд
ежгээр кылган хэд
книнер кылдыр санат
Невзоровтуң чууаал
рар чуудалар «хой-х
нин айыыл чок чору
даа, хой-нинтинг
шынарары-даа ким

Лигу. Ону соксалар у
ген» — Шимидти ба
болалы килте.

Ук солунга берген
риалтын устуде айыт
чүл ыгуаар кеземче
оттурарына барымда
аун леп. Ук Шимид
турар. Неворожа
мүгүл тараткан даы
буруу онап болур.

Бир аёс ол бо
база-ла сүлтан кайлай
болза (оо мурнунда
катал ону студияда
ажылдан турар экин
чылаан дээн сүлка
турган). Юри Шимид
сигын Чыгыне пел

ол шуут бүзүрэд-билд
гаалдар. Өргөмдөн Сэм
ыды-биле ыдыгт бай
боду таварышхай. К
томданыгт ыт безин ар
боду берип болур деп,
холог санал турар.

**КИЖИ ТӨРӨТӨТӨН
КАМГАЛААР**

ЖЕНЕВА. Беш чыл бу
ле мурунда болган Ч
былыдын айыл-халашы
рек кырында. Эгер
бүтү мурттарында, бол
сектин эсе дөвөсүз
ринде беш кижилер
дарын чедирген. КНО
Экономикти болгон со
чөп-алдини Женева
турар элчилер сесс
нын кичинегиин Ч
былыды АЭС-ниң а
зыны хоралыг урук
чигедирине болгон

карыкче уланган ту-
турары ычынган товар-
дык. Сессияда делегет-
тер хай чурттарынын, и-
штилизе делегей органи-
зацияларынын төлөксизлик
КНО-нуң шүтүмү-биле
жүжү турар.

Санаалдачыларынын көй-
үни Чернобыль авариясы
учруктуулук ууттарга
жыдак материалды бол-
сак-көө курдаазарары
варыдан аягына, келир
үстүндө айтыккы ыш-
кыдык айыыл-калалар
калаларына болдурун
сагындырган.

(СЭТА-нын көрү-
лүшү)

Доктор-биле интервью

ДЫЛЫВЫС — БАЙЛААВЫС

Эрткен чылым чуртун Президентизмдин ат салганы «ССРЭ-нин чонунун дылдарына дугайында» Хоойлу үнгөн. Бизда национал дылдарын хостут хөгжүүрүнү магаддалып база тургузуп турар. Тыва дылды республика девискээринге күрүне дылды кылдыр чарлаан, «Тыва АССР-де дылдар дугайында» Хоойлуну Тыва АССР-ниң Дээди Совети хүлээп алган.

Бистиң штаттан дашкаар корреспондентивис Б. Селен-Хуурак филология эртемнеринин доктору, профессор Ш. Ч. САТКА дараазында ийн айтырмыш салган.

— «Тыва АССР-де дылдар дугайында» Хоойлу 1991 чылдың март 1-ден эгелеп күштүг болуп эгелээп бол. Аңаа хамаарыштыр чуну чугаалап болурун, Шулу Чыргак-ооюнч?

Дыл бүртүг кижиниң угаан-бодалынын оонайга чыгалганы, чонунуң төгүлүт дуржулгазынын, эртинези болуп, дыл бүртүг чогуу-на ол чонунуң делегейини канчаар көрүп, билгенниң эге чангыс дүрү чуртун боуду-га, камгалып шийгээткен чүлү болуп. Дыл талазы-га, байдалың таарымчалыг эвес чоруту чонунуң сонал амыралында таарымчалыг эвес чорутуу ылаңгыт херечини болуру нигитте билдингир.

Бистиң төгүлүстү ап көрөсө кандытат? Барык-ла 20 чылдарын ортаа үезинден эгелээп, мырпайн чоок-ка чедир тыва улустун амыралында, чачылда-рында, культуразында, оон иштинде материалдыг культура дылга хей чүдүлери эртинези артышкынылар даш кызып-кыйып каапканы чажыт эвес. Ам ол чүдүлери катат тургузат бис, Совет Эвилелинге каттыккан соонда, тыва дыл баа-лаа эки эвес аажы-лаашкыга таарыжып келген. Баштайгы үеде нам, аямы, сайыт чижетик сестерини орунуга күш-биле партия, министерство, министр чижетик сестерини кириген. Бир кезек үеде 40 чылдары сөөлүредү, 40 чылдары эгелээп солу-нар дылга чоңга орта билдинмес апарган турган. Орус дылдан очулга огай турганы ол. Сөөлүнде кээп тыва, орус ийн дыл билди чорукка сыдап, орус дылды колдады өөредир, аяжы-лаар дээр бодалга дүштүр тэрээн дылды белек аяжы-лаары чоруту кызылап келген. Дыл амыралы чангыс талаалы берген.

Оон келсе-келсе, ылангы аныктарың, урутарын тэрээн дылды билери мырнай-ла харыкчок болу берген, сөс байлаа чегей, чамдыкты тэрээн дылды шуут билбес. Радио, телевидение дамчыдылгаларыңа интеллигенттер бестин орта тывалап чугаалавас, орус, түп-ле турар апарган, Чам-лык от-бүдүлериң чугаала-жып дылды чартып тыва, чартып орус шуут-ла хойт-пак. Кайла-лаа жаксу ил-формация барык дөгере

орус дылда, хей-ниити амы-дыралыңа баика-сонка орустан-ла турар. Байдал нарын апарган. Чугаа культуразың дугайында айтырмыш чидгеленип турар ужуру база ында. Школардаа эртемнери орус дылга эржетик, эге класстардан-на өөредир аяктыг деп санап турган. Тыва школардаа педсовет-терин бестин чүлө орус дылга эртеринерин база сүмелеп турган. (Ам тыва дылды камгалаар, хөгжүдөр талазы-биле тергичин улут сорулгалар тургустунуп келген.)

Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң сессиязыңа «Тыва Совет Социализм Республикасының күрүне суверенитетин дугайында» Декларация хүлээп алган. Ол болза республиканың экономиказынын, культуразынын, политиктиг амыралы-нын иити ут-шини айтып турар оона чугула документ болуп.

Дээди Совет «Тыва АССР-де дылдар дугайында» Тыва Автономунуң Совет Социализм Республикасының Хоойлунуң база хүлээп алган. Тывада иттеринер кол дылдар тыва болуш орус дылдар болуш. Хоойлун 1 чүдүнде «Тыва АССР-ниң күрүне дылды болза тыва дыл болуш. Тыва дылды күрүне дылды болдулар чорук оон хостут хөгжүдүлгелер болуш нигит-тилет эрге-хүлээлгелерин камгатышыңа эржетик чугула байдалдарың тургуз-гун хандыларың деп байла-кан.

Хоойлунуң 2 чүдүнде айтыканы: «Тыва АССР-

ниң девискээринге ССРЭ-ниң албан ёзуунуң дылды болуш орус дыл национал-дар аразында харылзажыл-га дылды болушпаан, күрүне дылды-биле бир деге нигит-тилет-политиктиг, социал-экономикиг, культура амы-дыралыңа, кижилер ара-зында харылзажылга өдүр хергелетинер болуш аяктылгылар».

«Тыва АССР-де дылдар дугайында» Хоойлу тыва болуш орус база өске-даа улустарынын дылдарын, оларын-биле кады чоңунуң деп-идерелин, аажы-ча-аын, чачылдарын болуш ёзулдарын дег эргелит хөгжүдөр арталары тургу-зуп турар.

Хоойлунуң долу тайылбы-рын кыска чугаага бээр болушмас. Бир-ле дугаа-рында, Советтер, хей-ниити каттыкшыкчыларың, органи-зациялар болуш албан чер-чери хоойлунуң сөөлү-ленип кончут кичээлгелер сайгарып көрүш сүмелээр дил бис. «Тыва АССР-де дылдар дугайында» Хоойлу нигит-биле бо чылымн март 1-ден эгелеп күштүг болуп эгелээп. Хоойлунуң чамдык чүдүлери күрүне болуш нигитиле амыралы-нын бүтү алырларыңа чоруту аяктылаарың болуш хуушаларың бо чылдан эгелээп, 2001 чылга чедир Тыва АССР-ниң Дээди Совет-иниң «Тыва АССР-де дылдар дугайында» Тыва АССР-ниң Хоойлунуң күштүг болушун хөгжүдүрүш дугайында 1990 чылдың декабрь 14-те үнген декларацияда тодаргай айты-кан. Ыңчагың сонугура-

ЧАРЛАЛДАР БЮРОЗУ

Чагыдып алырынче далажыңар

1992 чылдын солуннарының болуш журналар-ының чагыдылгасы 1991 чылдын август 1-де бүгү чер болганга эгелээр.

Хамааттар ажалдап турар черлериниң аайы-биле болуш хей-ниити тардыкчыларың дам-чыгыш чагыдылганы кылып болуш. «Союзпечать» чериниң бүдүрүлгелеринге, харылзаа салбыр-ларыңа чагыдылган база кылып болуш.

Солуннар болуш журналар чагыдар докумен-тилериниң бланкыларын алырынче хей-ниити та-радыкчыларын чаап турар.

Солуннары болуш журналарны чогуур үезин-де чагыдып алыңар, эргим номчукчулар.

«СОЮЗПЕЧАТЬ».

ИЮЛЬ 31
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

6.30 «Эртен». 9.05 «Онагай кижик». 9.15 «Уруларын музика клубу». 11.00 «Икс». 12.00 ТМА. 12.15 «Чугула репортаж». 12.30 «Чемпион-нар-биле кады». 12.45 — 13.50 «Чалсар үезинде монолог». Видефильм.

13.15 «Эки өг-бүдөлүн үнген анык кижик». 13.30 «Уш сериалы уран-чечен теле-фильм. 2-ги серия. 16.20 «Сонугурактарга. 16.35 Уру-ларга фильм. «Манар-ис-чи». 2-ги серия. 17.40 «Му-зыка шыгжымы». А. Ви-валди. «Чылдык үелери». 18.30 ТМА. 18.45 «Планета». 19.20 Барымдаалыг фильми баштайгы көргүзү. 19.50 «Онагай кижик». Уран-чечен телефильм. 1-ги серия. 21.00 ТМ. 21.40 «Девискээр». 23.10 ТМ. 23.30 «Телекөз». 00.30 Амгы үеде делегейге черажениринерин ролуңу дугайында.

01.15 «Онагай кижик». Уш сери-алы уран-чечен телефильм. 1-ги серия. 02.20 «Юрий Заватский». Телефильм. ИНИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 Эртенги гимнастика. 8.15 «Крым дугайында эскиз-турш». 17.00—19.10 Россия ТВ-зи-ния программасы. 18.45 Уруларга фильм. 18.55 Мелдээр. 19.00 «Дорт улангылыңар». «Бүдүрүл-гелери болуш чурттаар оран-саванын хуужулары база күрүшени эвес болдулары». Республиканың улуттукчу-лары, кичирер кижикер.

МОСКВАДАН. 20.00 Мелдээр. 20.15 «Там-чыктыг удунар, чаштар». 20.30 Колжаз. 20.35 Л. Бери-стайн. «Пивертисмент». 21.00 ТМ. 21.40 «Уран чүд-лү мастерлери». Фильм-концерт. 23.10 Мелдээр. 23.25—00.20 «Дирит артап бис». Барымдаалыг теле-фильмин баштайгы көргү-зү.

УШКУ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

18.45 «Республика» көр-гүзү тур. 19.00 Россияның парламент мелдээзи. 19.15 — 20.00 Музыкка мурнакы туруш.

СИДЕРНИ ЧАЛАП ТУР

Чаа-чаа экономикаг структуралар: эвилелдер, ассоциациялар, кооперативтер, биче бүдүрүлгелер, араг болуш тараачын ажил-агыйларын улур-тукчуларынга, төлээлеринге база хуу ажил-агый кылып турарларын кичээлгелеринге.

Силерни 1991 чылдын август 2-де 14 шак 30 ми-нуттада Советтер бажыңыңа Тыва АССР-ниң Ми-нистрлер Чөвүлелиниң Даргазы Д. Ш. Ооржак-биле ужуражылгаже чалап тур.

Тываның чаа-чаа экономикаг структураларын көдүрериниң дугайында айтырмыш чугаалажып көөр.

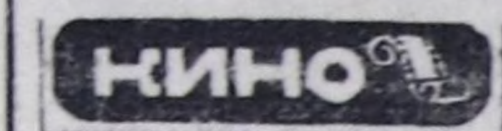
Айтырмыш билеп алыр телефоннары: 3-51-09, 3-53-10.

Оргкомитет.

ЧАГЫГЛАРНЫ ХҮЛЭЭП АП ТУРАЛ

Тыва республиканың бой-дус камгалалынын нигитле-линиң чөвүледи хамаарыш-чарниң чериниң радиация бай-далын кемчээр болуш аяжы-чечиниң база ногаанын чү-хире хиреленини доктаа-дыр «Экон.001» деп индик-аторларны база «Аларм-03.01» деп маршалыг доктее-лерини сандып алырын-биле чагыгларың албан черле-ринден, организациялардан болуш хуу кижилерден ху-лээп алырын чарлап тур.

Чагыгларың дараалында адресче чорудар: Кызыл хоорай, Кочетов күдүмчүзү, бажык 106, № 4 өрөөн. Те-лефону 3-61-54.

ИЮЛЬ 31-ДЕ

«ПАНЫРАЛ»: «Оборо-та» (АКШ) 9.30, 11.30, 13.30, 15.30, 17.30 (кинопа-нора), 19.40 (уэаткан) ша-тарда. «ПИОНЕР»: «Новые по-коления kota в санато» 9.00, 12.20, «Улыбка солда» 10.10, 14.10, «Скорпион» 16.10, 18.10, 20.10 ша-тарда. «КААХЕМ»: «Буч-2» 14.20, «Женский день» 16.40, 18.00 ша-тарда. «ВОСТОК»: «Первичное збо» (АКШ) 15.00, 17.00, 19.00 (уэаткан) ша-тарда.

Бай-Тайга райкуускомун иштиги херектер килдини, Кызыл-Дар кедээ Советтин куускомун болуш совхозтун административ-милитарный уэастон инспектору
Антон Аралданыч
КУЖУГЕТТИН
мичиниң дыйнаккаш оон төрелдерин болуш чоок ки-жилеринге ханы кажыылды илергейлеп тур.

Тыва АССР-ниң Улус өөредиле министрестозу, улус өөредиле болуш эртем ажилдакчыларын профессорларын республика комитети, Кызылдын башкы чыгышкыниң коллективни Тываның баш-тайгы башкыларын бирозу, улус чырымыш-канын хосчуну

Семён Чимепаевич
УРОЖОКЧУН
хенертен көчөриниң дыйнагышпаан, оон төрелде-ринге болуш чоок кижилеринге ханы кажыылды итергейлеп тур.

Индекс 54241.

ОЛАРГА ЧЕТТИРДИВИС

Кызылдың төвүнде турар № 20 аптекага (эргелекчи И. О. Ооржак) эм сандып алыр дөң улус хей баар. Ол коллектив бар эм айма-биле чоңу хандылар даш кызылап чоруту көргүзүп келген. Бо аптекадан тускый бирик-биле чигел-вельи кылдыр ап турарлар база бар.

Коллективте арта-дур-жуулдуң, ажилыңа ынак, кижилерге эгит-ээлдетер хей. Чогуу ажил боду база хажысалгалыг. Эмнерин белектер кылып алар бол-гай. Бар эмнерин хергелээп кижилерге салары, белек-көөнү база белең эвес.

Бо аптека коллективни планын база багыт эвес күе-септип турар. Чинжа, чарым чылда эмнер салар план 119 хуу күсептигенин.

Эм оиттардан кылып эм инстижерларын, сүт эмнерин белектериниң төлөврин аптека ажилдакчыларын алыр чалыңыңа немей төл-дөр органы база шингээлде аделген. Эмнерин белектер, риниң төлөвүн өскөн, ол өскөн төлөвүн чалыңыңа келген.

Койдуңда шулу херо-мизин ажалдап турар бо коллектив бүдүн дүң-хүн дүргүлгө ажаллап турар. Сен, мен, силер-ла анал че-де бээр болгай силер, алыр эмнериниң силерге саат чоңка белектер, кылып бээр ажилдакчыларыңка чет-тирдиш дээр бис.

Ранса ТОЛЗАТМАА

МУЗЕЙНИҢ ЗАЛДАРЫНДА

Алдан-Маадыр аттыг турт-шинчилел музейиниң залдарында, ылангы дыл-таныр хүннереде экскурсия-лааннар бо-ла келтилер.

Делгелге, лекторий, бой-дус залдары ажаллап тур-ар, а артиканың — ТАР, революция мурунун, Совет тургузуг кидистерин чаа

экспозициялар немеп, ле-ритиниң турар. Шериг кезенден бөлүк дайынчылар, МАР-нын ай-гы-агы аймактарында 30 аяжы турист келген, Том-скениң, Саяногорскениң аал-чылар бар. Экскурсиялар бөлүктөргө солун лекция-ларын музей ажалдагыч-лары чоруткан. Сарыг ша-жын темазыңа хей экспо-зициялар келген кижилериниң сонугурактар. Сурагыл мастер, даш чоңукчуу Саая Көгелдин 60 харылааныңа тураскааткан делегейе, бой-сиде залында ая-мее, аржаан суглар, эм ойт аймаа—черле кайызын ол дээр, шуутуу оонагай.

Хой кадайгыт болурун француз хоойдулар хору-айн турар. Ындыг өг-бүл-елериниң саны-даа билдинмес. Африкадан келген чамдык кижилер ийн кайызын кыргынта ам бирээни алыр деп турар деп, дегин сөт, күлү бизең.

Хой кадайгыт болурун француз хоойдулар хору-айн турар. Ындыг өг-бүл-елериниң саны-даа билдинмес. Африкадан келген чамдык кижилер ийн кайызын кыргынта ам бирээни алыр деп турар деп, дегин сөт, күлү бизең.

Хой кадайгыт болурун француз хоойдулар хору-айн турар. Ындыг өг-бүл-елериниң саны-даа билдинмес. Африкадан келген чамдык кижилер ийн кайызын кыргынта ам бирээни алыр деп турар деп, дегин сөт, күлү бизең.

Хой кадайгыт болурун француз хоойдулар хору-айн турар. Ындыг өг-бүл-елериниң саны-даа билдинмес. Африкадан келген чамдык кижилер ийн кайызын кыргынта ам бирээни алыр деп турар деп, дегин сөт, күлү бизең.

Хой кадайгыт болурун француз хоойдулар хору-айн турар. Ындыг өг-бүл-елериниң саны-даа билдинмес. Африкадан келген чамдык кижилер ийн кайызын кыргынта ам бирээни алыр деп турар деп, дегин сөт, күлү бизең.

Хой кадайгыт болурун француз хоойдулар хору-айн турар. Ындыг өг-бүл-елериниң саны-даа билдинмес. Африкадан келген чамдык кижилер ийн кайызын кыргынта ам бирээни алыр деп турар деп, дегин сөт, күлү бизең.

Хой кадайгыт болурун француз хоойдулар хору-айн турар. Ындыг өг-бүл-елериниң саны-даа билдинмес. Африкадан келген чамдык кижилер ийн кайызын кыргынта ам бирээни алыр деп турар деп, дегин сөт, күлү бизең.

Хой кадайгыт болурун француз хоойдулар хору-айн турар. Ындыг өг-бүл-елериниң саны-даа билдинмес. Африкадан келген чамдык кижилер ийн кайызын кыргынта ам бирээни алыр деп турар деп, дегин сөт, күлү бизең.

Хой кадайгыт болурун француз хоойдулар хору-айн турар. Ындыг өг-бүл-елериниң саны-даа билдинмес. Африкадан келген чамдык кижилер ийн кайызын кыргынта ам бирээни алыр деп турар деп, дегин сөт, күлү бизең.

Хой кадайгыт болурун француз хоойдулар хору-айн турар. Ындыг өг-бүл-елериниң саны-даа билдинмес. Африкадан келген чамдык кижилер ийн кайызын кыргынта ам бирээни алыр деп турар деп, дегин сөт, күлү бизең.

Хой кадайгыт болурун француз хоойдулар хору-айн турар. Ындыг өг-бүл-елериниң саны-даа билдинмес. Африкадан келген чамдык кижилер ийн кайызын кыргынта ам бирээни алыр деп турар деп, дегин сөт, күлү бизең.

Хой кадайгыт болурун француз хоойдулар хору-айн турар. Ындыг өг-бүл-елериниң саны-даа билдинмес. Африкадан келген чамдык кижилер ийн кайызын кыргынта ам бирээни алыр деп турар деп, дегин сөт, күлү бизең.

Хой кадайгыт болурун француз хоойдулар хору-айн турар. Ындыг өг-бүл-елериниң саны-даа билдинмес. Африкадан келген чамдык кижилер ийн кайызын кыргынта ам бирээни алыр деп турар деп, дегин сөт, күлү бизең.

Хой кадайгыт болурун француз хоойдулар хору-айн турар. Ындыг өг-бүл-елериниң саны-даа билдинмес. Африкадан келген чамдык кижилер ийн кайызын кыргынта ам бирээни алыр деп турар деп, дегин сөт, күлү бизең.

Хой кадайгыт болурун француз хоойдулар хору-айн турар. Ындыг өг-бүл-елериниң саны-даа билдинмес. Африкадан келген чамдык кижилер ийн кайызын кыргынта ам бирээни алыр деп турар деп, дегин сөт, күлү бизең.

Хой кадайгыт болурун француз хоойдулар хору-айн турар. Ындыг өг-бүл-елериниң саны-даа билдинмес. Африкадан келген чамдык кижилер ийн кайызын кыргынта ам бирээни алыр деп турар деп, дегин сөт, күлү бизең.

Хой кадайгыт болурун француз хоойдулар хору-айн турар. Ындыг өг-бүл-елериниң саны-даа билдинмес. Африкадан келген чамдык кижилер ийн кайызын кыргынта ам бирээни алыр деп турар деп, дегин сөт, күлү бизең.

Хой кадайгыт болурун француз хоойдулар хору-айн турар. Ындыг өг-бүл-елериниң саны-даа билдинмес. Африкадан келген чамдык кижилер ийн кайызын кыргынта ам бирээни алыр деп турар деп, дегин сөт, күлү бизең.

Хой кадайгыт болурун француз хоойдулар хору-айн турар. Ындыг өг-бүл-елериниң саны-даа билдинмес. Африкадан келген чамдык кижилер ийн кайызын кыргынта ам бирээни алыр деп турар деп, дегин сөт, күлү бизең.

Хой кадайгыт болурун француз хоойдулар хору-айн турар. Ындыг өг-бүл-елериниң саны-даа билдинмес. Африкадан келген чамдык кижилер ийн кайызын кыргынта ам бирээни алыр деп турар деп, дегин сөт, күлү бизең.

Хой кадайгыт болурун француз хоойдулар хору-айн турар. Ындыг өг-бүл-елериниң саны-даа билдинмес. Африкадан келген чамдык кижилер ийн кайызын кыргынта ам бирээни алыр деп турар деп, дегин сөт, күлү бизең.

Хой кадайгыт болурун француз хоойдулар хору-айн турар. Ындыг өг-бүл-елериниң саны-даа билдинмес. Африкадан келген чамдык кижилер ийн кайызын кыргынта ам бирээни алыр деп турар деп, дегин сөт, күлү бизең.

Хой кадайгыт болурун француз хоойдулар хору-айн турар. Ындыг өг-бүл-елериниң саны-даа билдинмес. Африкадан келген чамдык кижилер ийн кайызын кыргынта ам бирээни алыр деп турар деп, дегин сөт, күлү бизең.

Хой кадайгыт болурун француз хоойдулар хору-айн турар. Ындыг өг-бүл-елериниң саны-даа билдинмес. Африкадан келген чамдык кижилер ийн кайызын кыргынта ам бирээни алыр деп турар деп, дегин сөт, күлү бизең.

Хой кадайгыт болурун француз хоойдулар хору-айн турар. Ындыг өг-бүл-елериниң саны-даа билдинмес. Африкадан келген чамдык кижилер ийн кайызын кыргынта ам бирээни алыр деп турар деп, дегин сөт, күлү бизең.

Хой кадайгыт болурун француз хоойдулар хору-айн турар. Ындыг өг-бүл-елериниң саны-даа билдинмес. Африкадан келген чамдык кижилер ийн кайызын кыргынта ам бирээни алыр деп турар деп, дегин сөт, күлү бизең.

Хой кадайгыт болурун француз хоойдулар хору-айн турар. Ындыг өг-бүл-елериниң саны-даа билдинмес. Африкадан келген чамдык кижилер ийн кайызын кыргынта ам бирээни алыр деп турар деп, дегин сөт, күлү бизең.

Хой кадайгыт болурун француз хоойдулар хору-айн турар. Ындыг өг-бүл-елериниң саны-даа билдинмес. Африкадан келген чамдык кижилер ийн кайызын кыргынта ам бирээни алыр деп турар деп, дегин сөт, күлү бизең.

Хой кадайгыт болурун француз хоойдулар хору-айн турар. Ындыг өг-бүл-елериниң саны-даа билдинмес. Африкадан келген чамдык кижилер ийн кайызын кыргынта ам бирээни алыр деп турар деп, дегин сөт, күлү бизең.

Хой кадайгыт болурун француз хоойдулар хору-айн турар. Ындыг өг-бүл-елериниң саны-даа билдинмес. Африкадан келген чамдык кижилер ийн кайызын кыргынта ам бирээни алыр деп турар деп, дегин сөт, күлү бизең.

Хой кадайгыт болурун француз хоойдулар хору-айн турар. Ындыг өг-бүл-елериниң саны-даа билдинмес. Африкадан келген чамдык кижилер ийн кайызын кыргынта ам бирээни алыр деп турар деп, дегин сөт, күлү бизең.

Хой кадайгыт болурун француз хоойдулар хору-айн турар. Ындыг өг-бүл-елериниң саны-даа билдинмес. Африкадан келген чамдык кижилер ийн кайызын кыргынта ам бирээни алыр деп турар деп, дегин сөт, күлү бизең.

Хой кадайгыт болурун француз хоойдулар хору-айн турар. Ындыг өг-бүл-елериниң саны-даа билдинмес. Африкадан келген чамдык кижилер ийн кайызын кыргынта ам бирээни алыр деп турар деп, дегин сөт, күлү бизең.

Хой кадайгыт болурун француз хоойдулар хору-айн турар. Ындыг өг-бүл-елериниң саны-даа билдинмес. Африкадан келген чамдык кижилер ийн кайызын кыргынта ам бирээни алыр деп турар деп, дегин сөт, күлү бизең.

Хой кадайгыт болурун француз хоойдулар хору-айн турар. Ындыг өг-бүл-елериниң саны-даа билдинмес. Африкадан келген чамдык кижилер ийн кайызын кыргынта ам бирээни алыр деп турар деп, дегин сөт, күлү бизең.

Хой кадайгыт болурун француз хоойдулар хору-айн турар. Ындыг өг-бүл-елериниң саны-даа билдинмес. Африкадан келген чамдык кижилер ийн кайызын кыргынта ам бирээни алыр деп турар деп, дегин сөт, күлү бизең.

Хой кадайгыт болурун француз хоойдулар хору-айн турар. Ындыг өг-бүл-елериниң саны-даа билдинмес. Афри